

Partijski sistemi

Partijski sistemi

- Ne predstavlja prost zbir partija, već mrežu odnosa među njima
- Ne nužno u okviru jedne zemlje
- Promjena partijskog sistema:
 - Pojava novih relevantnih partija
 - Preporodom “anti-sistemske” partije
 - Ideološko-strateške ili izborne promjene

Društveni rascjepi

- Partije izražavaju interese koji su utemeljeni na društvenim rascjepima (Lipset i Rokan, 1967)
- Pod uticajem nacionalnih revolucija došlo je do dva rascjepa:
 - Centar-periferija (nacionalne vs. lokalne elite)
 - Između nacionalnih elita oko ciljeva
- Pod uticajem industrijske revolucije dalje nastaju:
 - Primarni vs. sekundarni sektor
 - Rad vs. kapital

Društveni rascjepi

- Ostali potencijalni rascjepi koji utiču na kreiranje partijskih sistema:
 1. Materijalizam vs. postmaterijalizam
 2. Obrazovani vs. neobrazovani
 3. Nacionalni suverenitet vs. EU integracija
 4. *Ancien regime* vs. demokratski poredak

U postkomunizmu

- U zemljama istočne Evrope partijski sistemi se formiraju oko tri dimenzije (Kitschelt)
 1. *Ko ima pristup institucijama*
 - Ko je građanina? Kosmopolitski vs. etnički kriterijum
 - Tradicionalističko vs. proevropsko (primjer *AfD*)
 2. *Koja su “pravila igra”*
 - Koji je djelokrug kolektivnih odluka? - Hijerarhija vs. demokratija / autoritarizam vs. liberalizam
 - Koji je način na koji se te odluke donose?
 3. *Ko posjeduje resurse za “igranje”*
 - Tržišna alokacija vs. redistribucija resursa

Oblikovanje partijskog sistema u CG

- Na nastanak i evoluciju partijskog sistema u CG presudno uticala četiri činioca (Goati)
 1. *Sukob oko političkog poretka*
 2. *Sukob independista i federalista*
 3. *Etničke podjele*
 4. *Rascjep između ljevice i desnice*

Klasifikacija

- Na bazi broja partija i njihove relativne većine:
 - Dvopartijski sistemi (45% - 45%)
 - Dvopartijski sistemi (45% - 40% - 15%)
 - Višepartijski sistemi sa dominantnom partijom (45% najveća partija)
 - Višepartijski sistemi bez dominantne partije

Efektne partije

- Broj efektivnih partija: $N^2 = 1 / \sum (p_i)^2$

- U CG:

Izbori	Broj partija	Efektivne partije
1990.	11	2.1
1992.	4	2.8
1996.	6	2.3
1998.	7	3.1
2001.	8	3.9
2002.	8	3.9
2006	9	4.8

Slučaj CG

- Višepartizam sa dominantnom partijom
- Promjena u režimu 1997.?
 - Procent glasova ili dužina vladanja?
- Sartori uključuje ideološku distancu
 - Dvopartijski
 - Polarizovani višepartizam
 - Umjereni višepartizam
 - Segmentisani višepartizam

Polarizovani višepartizam

- Obilježja polarizovanog višepartizma:
 1. Postojanje anti-sistemske partije
 2. Dvostrana opozicija (*bilateral opposition*)
 3. Neodgovorna opozicija
- U slučaju Crne gore svi kriterijumi postojali u određenim vremenskim periodima – transformacija SNP-a

Izborni i partijski sistemi

- Izvan društvenih rascjepa, izborni sistem dominantno utiče na partijski
- **Diveržeov zakon** – “...Jednokružni većinski sistem vodi dvopartijskom...”
- Ključna kritika: **smjer odnosa i snaga odnosa!**
- Važni faktori unutar izbornog zakona u CG: *broj izbornih jedinica, visina cenzusa, broj poslanika...*

Generator promjena

- Indeks nestabilnosti (*volatility indeks*)
 - Unutar bloka (političke porodice)
 - Između blokova
- Izborna nestabilnost u Crnoj Gori
 - Između "političkih porodica"
- Problem mjerenja - koalicije

2016										
	Glasovi	%	Glasovi pre% preko ce V			Mandati	M1	Mandati pojedinačno		M2
DPS	158490	41.41	158490	43.05	5.05	36		3 DPS	36	6
SDP	20011	5.23	20011	5.44	5.44	4		4 SDP	4	4
SD	12472	3.26	12472	3.39	3.39	2		2 SD	2	2
Demokratski front	77784	20.32	77784	21.13	2.94	18		2 NOVA	8	0
								PZP	5	1
								DNP	4	1
								RP	1	0
Albanska koalicija "sa jednim ciljem" DP, GI, DS u CG i Perspektiva	3394	0.89	0	0.00		0				
KLJUČ (DEMOS, SNP, URA)	42295	11.05	42295	11.49	0.18	9		0 SNP	3	6
								DEMOS	4	4
								URA	2	2
Volatility										
Volatility of votes					14.40					
Volatility of mandates (coalition)							10.00			
Volatility of mandates										17.50
Pillars										
MONTENEGRIN			190973	51.88	3.78	42	3		42	3
SERBIAN			116111	31.54	4.20	26	3		28	5
NEUTRAL			42295	11.49	2.80	9	3		7	6
MINORITY			18745	5.09	2.37	4	3		4	2
			368124	100.00	6.58	81	6.00		81	8.00

Institucionalizacija

- Faze institucionalizacije:
 1. Period u kojem je partija zamjenjiva
 2. Faza u kome partija nije samo instrument
 - Makar četiri izborna ciklusa
 - Makar 10% glasova
 - Preživljavanje smjene vođe
- Mainwaring (1998) četiri kriterijuma institucionalizacije:
 1. Nema odstupanja u izbornim rezultatima
 2. Ukorijenjenost partija u društvo
 3. Percepcija legitimnosti partija
 4. Partijska organizacija vs. vođa